

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย

วรรณคดี และวรรณกรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รองศาสตราจารย์จิตต์นิภา ศรีไธย์

ผู้ตรวจ

รองศาสตราจารย์ไชยศิริ ปราโมช ณ อยุธยา

รองศาสตราจารย์อมรา เล็กเริงสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุชน้อย สกิธองกุล

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์จิตต์นิภา ศรีไธย์

คำนำ

หนังสือเรียน **วรรณคดีและวรรณกรรม** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เล่มนี้ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาวรรณคดีที่กำหนดในประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง วรรณคดีสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าในทางประเพณีปัญญาและมีเนื้อเรื่องชวนศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะด้านการคิดวิเคราะห์ และการคิดมิติอื่น ๆ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสังเคราะห์ การคิดประเมินค่า และการคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งเกิดความซาบซึ้งและตระหนักรู้คุณค่าของวรรณคดีไทยในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

เนื้อหาในเล่มนอกจากจะประกอบด้วยวรรณคดีที่กำหนดในประกาศของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีหลักการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดในหลักสูตรอีกด้วย เพื่อฝึกทักษะการอ่านและการคิดในลักษณะต่าง ๆ นอกจากนี้ วรรณคดีและวรรณกรรมแต่ละเรื่องยังมีประเด็นสำคัญเพื่อให้นักเรียนฝึกกระบวนการคิดและอภิปรายในชั้นเรียน อันจะทำให้เกิดการขยายมุมมองในมิติต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งเป็นจุดประสงค์สำคัญประการหนึ่งในการศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรม

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเรียนเล่มนี้จะมีประโยชน์แก่การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ หากมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหนังสือเรียน คณะผู้จัดทำขอน้อมรับด้วยความขอบคุณและจะนำไปพัฒนาคุณภาพของหนังสือเรียนเล่มนี้ต่อไป

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

สงวนลิขสิทธิ์

สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด

พ.ศ. ๒๕๕๕

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๗๐๑ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๓-๑๘๐๕

แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖

website : www.iadth.com

สารบัญ

การศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรม

๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ บทละครพูดเรื่อง เห็นแก่ลูก

๒๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ นิทานคำกลอนเรื่อง พระอภัยมณี
ตอน พระอภัยมณีเห็นนางผีเสื้อสมุทร

๔๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ พระบรมราโชวาท

๗๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ อิศรญาณภาษิต

๙๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ บทพากย์เอราวัณ

๑๐๗

บทอาชยาน

๑๒๖

จุดประกายโครงงาน

๑๒๗

บรรณานุกรม

๑๒๘

การศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรม

ตัวชี้วัด

- สรุปเนื้อหาวรรณคดี วรรณกรรม และวรรณกรรมท้องถิ่นในระดับที่ยากยิ่งขึ้น (ท ๕.๑ ม. ๓/๑)
- วิเคราะห์วิถีไทยและคุณค่าจากวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท ๕.๑ ม. ๓/๒)
- สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท ๕.๑ ม. ๓/๓)

แผนผังสาระการเรียนรู้

เนื้อหาของวรรณคดีและวรรณกรรม

วรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาของวรรณคดีมีความหลากหลาย ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

๑. วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา

วรรณคดีทางศาสนามักเน้นในเรื่องคำสั่งสอนให้ละชั่ว ประพฤติดี เช่น **ไตรภูมิพระร่วง** พระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พญาลิไทย) แห่งกรุงสุโขทัย ซึ่งกล่าวถึงโลกทั้งสาม ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ เป็นเรื่องที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เว้นทำชั่ว กระทำดีและทำจิตใจให้ผ่องใสเพื่อมุ่งสู่นิพพาน และให้ข้อคิดว่าผู้บริหารบ้านเมืองต้องมีคุณธรรม จะทำให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข

ในสมัยอยุธยา มีวรรณคดีเรื่อง **พระมัลลย์คำหลวง** และเรื่อง **นันทโศกนันทสูตรคำหลวง** พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร พระมัลลย์คำหลวงกล่าวถึงพระมัลลย์ซึ่งเป็นพระอรหันต์องค์สุดท้าย ได้เหาะไปดูนรก สวรรค์ แล้วนำมาเทศน์โปรดประชาชน โดยในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่ง **มหาชาติคำหลวง** ซึ่งเป็นเรื่องราวของพระเวสสันดร และมีนิทานชาดกต่าง ๆ นอกจากนี้ แต่งเพื่อแสดงมหรสพและสวดแทรกคำสอนด้วย เช่น **สมุทรโฆษคำฉันท์** และ **เลื้อโคคำฉันท์** ผลงานของพระมหาราชครู

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) ได้แต่ง **ไตรภูมิโลกวิเนจย** ขึ้นตามพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เนื้อเรื่องแบ่งเป็น ๔ ตอน คือ ตอนว่าด้วยเรื่องที่อยู่ของมนุษย์ เรื่องนรก เรื่องสวรรค์ และข้อปฏิบัตินำไปสู่นิพพานให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับไตรภูมิพระร่วง วรรณคดีศาสนาที่มีชื่อเสียงมาก คือ **ปฐมสมโพธิกถา** พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื้อเรื่องกล่าวถึงศากยวงศ์และพระพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เป็นวรรณคดีร้อยแก้วที่มีสำนวนไพเราะงดงามยิ่ง

๒. วรรณคดีเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม

สมัยสุโขทัยมีตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์ เนื้อเรื่องกล่าวถึงประเพณีต่าง ๆ ของไทย เช่น การประดิษฐ์โคลอมลอยรูปดอกบัวเพื่อใช้ในพิธีจองเปรียงลอยพระประทีป (ลอยกระทง) เรื่องนี้ ปัจจุบันมักได้แย้งว่าเป็นผลงานสมัยรัตนโกสินทร์

สมัยอยุธยาตอนต้นมี **ลิลิตโองการแข่งน้ำ** ซึ่งใช้ในพิธีสาบานตนของข้าราชการ

คำฉันท์ดุขุขี้สังเวยกล่อมช้าง สำนวนต่าง ๆ ในพระราชพิธีสมโภชช้าง ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เช่น คำฉันท์กล่อมช้างของเก่าของขุนเทพกวี คำฉันท์คชกรรมประยูรและในรัตนโกสินทร์ยังมีคำฉันท์กล่อมช้าง คำฉันท์กล่อมพระมหาเศวตฉัตร **ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง** ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่งถวาย เนื้อหากล่าวถึงการเสด็จ

นมัสการพระพุทธบาททางชลมารค และสถลมารค ชมกระบวนเรือต่าง ๆ ขบวนช้าง ขบวนม้า เป็นลิลิตที่มีความไพเราะในด้านการใช้ถ้อยคำและสะท้อนพระราชพิธีที่สำคัญในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อมีเรื่อง **พระราชพิธีสิบสองเดือน** พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นความเรียงเชิงอธิบาย กล่าวถึงพระราชพิธีตั้งแต่เดือนสิบสองจนกระทั่งถึงเดือนสิบ เนื้อเรื่องกล่าวถึงสาเหตุแห่งพระราชพิธีสำหรับพระนคร

๓. วรรณคดีเกี่ยวกับคำสอน

วรรณคดีเหล่านี้มักให้แง่คิดสอนใจ เป็นคติในการดำเนินชีวิต หรือปฏิบัติตนในสังคม เช่น

สุภาสิตพระร่วง เป็นสุภาสิตที่มีมานาน เชื่อว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พระร่วง คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสทรงชำระวรรณคดีเรื่องนี้และนำไปจารึกบนแผ่นศิลาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม สุภาสิตพระร่วงฉบับจารึก เป็นฉบับที่แพร่หลายที่สุด เนื้อเรื่องสอนการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เช่น สอนเรื่องวิชาความรู้ การผูกไมตรี การวางตัวในสังคม การปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ นับว่าสุภาสิตพระร่วงมีคุณค่าด้านเนื้อหาและปลูกฝังคุณธรรมแก่คนในสังคม

กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ วรรณคดีเรื่องนี้ น่าจะมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแต่ฉบับที่รู้จักแพร่หลาย เป็นฉบับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งทรงชำระและจารึกไว้ที่วัดพระเชตุพนฯ เนื้อเรื่องกล่าวถึงการสนทนาของนางกฤษณา กับนางจิรประภาธิดาพระเจ้าพรหมทัต ซึ่งเป็นพี่น้องกัน นางจิรประภาเป็นนมเหสีพระกฤษณะ แต่ไม่มีความสุขในชีวิตคู่ จึงถามนางกฤษณาซึ่งมีสามีถึง ๕ คนว่า ทำอย่างไรชีวิตคู่จึงจะมีความสุขและผูกใจสามีได้ นางกฤษณาจึงสอนน้องถึงการปฏิบัติตนต่อสามี ลักษณะหญิงดี หญิงชั่ว การรู้จักวางตัวในครอบครัวและสังคม เป็นสำนวนที่มีโวหารไพเราะ และคำประพันธ์ที่รู้จักกันแพร่หลาย คือ

พฤษภาศรา	อีกกฤษณารัณปลดปลง
โทนต์แสนคง	สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้ในโลกา

โคลงโลกนิติ สำนวนเก่าที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ในสมัยรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ทรงนำมาชำระเพื่อนำไปจารึกที่วัดพระเชตุพนฯ เน้นการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี การปฏิบัติตามกฎของสังคม กฎธรรมดของโลก เรื่องการดำเนินชีวิต การคบเพื่อนดี หลีกหนีเพื่อนไม่ดี การพูดจาอ่อนหวานไพเราะ เป็นต้น โคลงโลกนิติเป็นวรรณคดีคำสอนสำคัญที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทุกยุคทุกสมัย

อิศรญาณภาษิต พระนิพนธ์ของหม่อมเจ้าอิศรญาณ ทรงพระนิพนธ์เป็นเพลงยาว มีลักษณะเป็นสุภาษิต ให้ข้อคิดเตือนใจที่มีโวหารคมคาย เนื้อหาสอนให้รู้จักตนเอง คนเราเกิดมาต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน รู้จักใช้คน รู้จักทำสิ่งที่ควรทำ ทำใจให้หนักแน่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา หลีกเลียงการขัดแย้งกับผู้อื่น ไม่พูดโอ้อวด จะทำกิจใด ๆ ต้องรู้เขารู้เรา

พระบรมราชาวาท พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานแต่พระเจ้าลูกยาเธอในคราวเสด็จไปทรงศึกษาต่อต่างประเทศ มีรูปแบบเป็นจดหมาย เนื้อหาชี้แนะสั่งสอนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน ซึ่งผู้อ่านสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้

๔. วรรณคดีเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

ศิลาจารึกหลักที่ ๑ (พ่อขุนรามคำแหง) เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหง การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมในสมัยนั้น

โคลงยวนพ่าย หรือลิลิตยวนพ่าย เนื้อเรื่องสวดตีวีรกรรมของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งกรุงศรีอยุธยา ที่ทรงพิชิตเมืองเชียงใหม่ได้

ลิลิตตะเลงพ่าย พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ เนื้อเรื่องกล่าวถึงสงครามระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถกับพระมหาอุปราชา ซึ่งขณะนั้น พระเจ้านันทบุเรงแห่งกรุงหงสาวดีส่งพระมหาอุปราชายกทัพมาตี กรุงศรีอยุธยา มีการกระทำยุทธหัตถีกัน สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงใช้พระแสงของ้าวฟันพระมหาอุปราชาสิ้นพระชนม์บนคอช้าง ลิลิตตะเลงพ่ายจึงเป็นวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ตำราพิชัยสงคราม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ราชาธิราช เจ้าพระยาพระคลัง (หน) รับพระราชกระแสรับสั่งในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ให้แปลจากพงศาวดารมอญ ร่วมกับพระยาอินทรอัศรัราช พระภริมย์รัศมี พระศรีภุริราช เนื้อเรื่องกล่าวถึงสงครามระหว่างพระเจ้าราชาธิราชกษัตริย์หงสาวดีกับพระเจ้าฟ้างุ้มมั่งคั่ง กษัตริย์พม่า วรรณคดีเรื่องนี้เป็นตัวอย่างการเขียนร้อยแก้วที่ดี มีสำนวนภาษาไพเราะ ปลูกใจให้รักชาติ และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

สามก๊ก เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แปลพงศาวดารจีนตามพระราชกระแสรับสั่งในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ด้วยทรงเห็นว่าเรื่องสามก๊กมีประโยชน์ให้ความรู้ต่าง ๆ ทั้งด้านการรบ การทูต และประเพณีต่าง ๆ เนื้อเรื่องกล่าวถึงการจลาจลในราชวงศ์จิ้น จนแตกแยกออกเป็นสามก๊ก ได้แก่ ก๊กของโจโฉ ก๊กของซุนกวน และก๊กของเล่าปี่ ทำสงครามมายาวนานหลายร้อยปี จนในที่สุด สุมาเอี้ยนบุตรของสุมาเจียวปราบก๊กต่าง ๆ ได้ แล้วตั้งราชวงศ์ป๋กครองประเทศ วรรณคดีสโมสรยกย่องให้สามก๊กเป็นยอดของความเรียงร้อยแก้วประเภทนิทาน

๕. วรรณคดีเพื่อความบันเทิง

วรรณคดีประเภทนี้แต่งเพื่อแสดงมหรสพต่าง ๆ เช่น ละครใน ละครนอก ละครร้อง ละครพูด โขน หนังใหญ่ นอกจากนี้ยังมีวรรณคดีที่แต่งขึ้นเพื่อใช้อ่านและขับร้อง เช่น นิทานคำกลอนเรื่อง พระอภัยมณี เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ละครใน หมายถึง ละครที่จัดแสดงในวัง ใช้ผู้หญิงล้วนแสดง เรื่องสำหรับแสดงละครใน ได้แก่ อิเหนา รามเกียรติ์ และอุณรุท

รามเกียรติ์ มีเนื้อเรื่องกล่าวถึงการกำเนิดตัวละครต่าง ๆ ทั้งมนุษย์ ยักษ์ และวานร การสร้างกรุงโยธยา การสร้างกรุงลงกา สงครามระหว่างทศกัณฐ์กับพระราม จบลงด้วยทศกัณฐ์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ พระรามครองเมือง พระรามขับไล่นางสีดา พระอิศวรไถ่ถอนนางสีดาจึงยอมคืนดีกับพระราม รามเกียรติ์มักใช้แสดงละครใน โขน หรือหนังใหญ่เป็นตอน ๆ เช่น ตอนนาคบาศ ตอนนางลอย และตอนเอราวัณ

ภาพนางเบญกายแปลงเป็นนางสีดาเพื่อลวงพระรามในตอนนางลอย
ณ ระเบียบพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

อิเหนา เนื้อเรื่องกล่าวถึงองค์ปะตาระกาหลามีพระราชโอรส ๔ พระองค์ ได้แก่ ท้าวกูเรปัน ท้าวดาหา ท้าวกาหลัง ท้าวสิงห์ดสำหรับ อิเหนาพระราชโอรสของท้าวกูเรปันได้หมั้นกับบุษบา พระราชธิดาของท้าวดาหา แต่ทั้งสองไม่เคยพบกัน อิเหนาไปหลงรักนางจินตะหรา ท้าวดาหาจึงประกาศยกนางบุษบาให้แก่ผู้อื่น จรกามาสู่ขอจึงได้เป็นคู่หมั้นนางบุษบา วิทยาลัยก็ได้พบรูปนางบุษบาที่กลางป่า เกิดหลงรักจึงส่งทูตมาสู่ขอแต่ท้าวดาหาได้ยกนางบุษบาให้แก่จรกมาแล้ว จึงเกิดศึกขึ้นเป็นโอกาสให้อิเหนาแสดงบทบาทความเป็นนักรบและนักรัก ตลอดเรื่องมีการพลัดพรากจากกันระหว่างนางบุษบากับอิเหนา สุดท้ายจึงได้พบและครองรักกัน อิเหนาฉบับที่เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดของกลอนบทละครรำ

อุณรุท พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นวรรณคดีเพื่อไว้ใช้เล่นละครใน เนื้อเรื่องกล่าวถึงท้าวกรุงพาณเจ้าเมืองยักษ์แปลงตัวเป็นพระอินทร์เข้าหานางสุจิตราเมสียงค์หนึ่งของพระอินทร์และยังลวนลามนางฟ้าต่าง ๆ ทำให้สวรรค์ปั่นป่วน พระอินทร์จึงทูลขอให้พระนารายณ์อวตารมาเป็นท้าวบรมจักรกฤษณ์ เพื่อช่วยเหลือพระราชนัดดา คือ พระอุณรุทปราบท้าวกรุงพาณ เมื่อท้าวกรุงพาณพ่ายแพ้ พระอุณรุทได้ครองรักกับนางอุษาคิตาของท้าวกรุงพาณ

ละครนอก หมายถึง ละครที่ชาวบ้านจัดแสดงขึ้น แต่เดิมใช้ชายล้วนแสดง ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๒ ได้นำละครนอกมาเล่นในวัง และให้ผู้หญิงเล่น โดยพระราชนิพนธ์บทละครนอกขึ้น ได้แก่ คาวี มณีพิชัย สังข์ทอง ไชยเชษฐ์ ไกรทอง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประทานความเห็นว่ “ไชยเชษฐ์น่าจะเป็นเรื่องแรกและคาวีน่าจะเป็นเรื่องสุดท้ายที่เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ด้วยกระบวนกลอนสังเกตว่าดีกว่าเรื่องอื่น ๆ ในละครนอกทั้ง ๕ เรื่องนี้”

คาวี เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระฤๅษีชูปลูกเสือลูกโคเป็นมนุษย์ชื่อว่าหลวิชัยกับคาวี คาวีได้นางจันทร์สุดาซึ่งมีผมหอมเป็นชายา ท้าวสันนุราชเก็บผมหอมของนางจันทร์สุดาได้ก็หลงใหล ขอให้ยายเฒ่าทศประสาทไปพานางมาให้ ยายเฒ่าทศประสาทหลงคาวีไปฆ่า หลวิชัยมาช่วยคาวีไว้ และออกอุบายฆ่าท้าวสันนุราช คาวีกับนางจันทร์สุดาจึงได้ครองรักกัน

มณีพิชัย กล่าวถึงยอพระกลืนธิดาพระอินทร์เติบโตอยู่ในป่าล่องไม้ไผ่กลางป่า พระมณีพิชัยมาพบนางเข้า จึงพานางมาที่วัง นางจันทร์มารดาพระมณีพิชัยไม่พอใจหาทางกำจัดนางโดยกล่าวหานางกินแมวของตน ยอพระกลืนถูกเนรเทศ ต่อมายอพระกลืนช่วยชีวิตนางจันทร์ และลองใจพระมณีพิชัยว่าซื่อสัตย์จึงยอมคืนดีด้วย

สังข์ทอง กล่าวถึงท้าวศวิมลถูกนางจันทายูยงให้ขับไล่ นางจันท์หนีออกจากเมืองเพราะคลอดลูกออกมาเป็นหอยสังข์ นางจันท์หนีและพระสังข์ไปอาศัยอยู่กับตายายในป่า ครั้นนางจันท์หนีรู้ว่าพระโอรสซ่อนตัวอยู่ในหอยสังข์ จึงทำลายหอยสังข์ ท้าวศวิมลทราบข่าวจึงให้ทหารมาจับพระสังข์ไปถ่วงน้ำ พระยานาคช่วยพระสังข์ไว้ได้ แล้วส่งพระสังข์ไปอยู่กับนางพันธุรัต พอพระสังข์รู้ความจริงว่านางเป็นยักษ์ก็ลักรูปเงาะและเกือกแก้วกับไม้เท้าเหาะหนีไป นางพันธุรัตตามตามอ้อนวอนให้กลับแต่พระสังข์ปฏิเสธ นางเสียใจมาก ก่อนตายนางให้เวทมนตร์เรียกเนื้อเรียกปลาแก่พระสังข์ พระสังข์

ในรูปเงาะได้นางธิดาหาสามลเป็นคู่ครอง ท้าวสามลหาทางกำจัดเงาะหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ พระอินทร์หาทางช่วยเหลือพระสังข์และนางธิดาโดยแปลงกายนำกองทัพมาทำพินันท้าวสามลตีคลี พระสังข์ถอดรูปเงาะออกมาช่วยท้าวสามลตีคลี และได้ครองรักกับนางธิดาอย่างมีความสุข

ไชยเชษฐ์ เนื้อเรื่องกล่าวถึงนางสุวิญชาเมสียงค์พระไชยเชษฐ์ ถูกใส่ร้ายว่ามีโอรสเป็นท่อนไม้ นางจึงถูกเนรเทศ พระอินทร์ช่วยให้นางได้พบพระโอรสที่ถูกฝังไว้ ภายหลังพระไชยเชษฐ์ออกตามหานางสุวิญชาและพระโอรส พระโอรสช่วยให้นางสุวิญชาและพระไชยเชษฐ์ได้คืนดีกัน

รูปปั้นชาละวัน จังหวัดพิจิตร

การแสดงหุ่นกระบอกมักเล่นเรื่อง **พระอภัยมณี** ผลงานของสุนทรภู่ ซึ่งเนื้อเรื่องกล่าวถึงพระอภัยมณีมีวิชาเป่าปี่ ศรีสุวรรณมณีวิชากระบี่กระบอง พระอภัยมณีและศรีสุวรรณถูกเนรเทศออกจากเมือง ในระหว่างการเดินทางมีเรื่องราวการผจญภัยมากมายซึ่งล้วนตื่นเต้นสนุกสนาน มีตัวละครที่น่าสนใจ เช่น นางผีเสื้อสมุทร นางเงือก ม้านิลมังกร สินสมุทร สุดสาคร นางละเวง และซีเปลิอย

รูปปั้นพระอภัยมณีเป่าปี่ จังหวัดระยอง

มัทนะพาธา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้สำหรับแสดงละครพูด เนื้อเรื่องกล่าวถึงนางมัทนาเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์ สุเทษณ์เทพบุตรหลงรักนาง แต่นางไม่รักตอบ จึงถูกสาปให้เกิดเป็นต้นกุหลาบอยู่บริเวณอาศรมของพระฤๅษี ทุกคืนวันเพ็ญจะกลายร่างเป็นคน ต่อมาท้าวชัยเสนประพาสาพบนางจึงพานางเข้าวัง นางจันทิมหนีเอกหึงหวงจึงวางแผนใส่ความว่า นางมัทนารักกับศุภางค์ทหารเอก ทั้งสองจึงถูกนำตัวไปประหารชีวิต แต่โสมทัตติชัยเอกของฤๅษีกาละทรงคืนน่านางกลับอาศรม นางมีความทุกข์เพราะความรักจึงขอร้องให้สุเทษณ์ช่วย สุเทษณ์ขอความรักต่อนางอีกครั้ง แต่นางไม่รับรัก สุเทษณ์จึงสาปให้นางเป็นต้นกุหลาบตลอดกาล ท้าวชัยเสนทรงทราบความจริงจึงออกจากวังมาตามหา พบแต่ต้นกุหลาบจึงนำกุหลาบไปปลูกในพระราชวัง วรรณคดีสโมสรยกย่องให้มัทนะพาธาเป็นยอดของบทละครพูดคำฉันท์

วรรณกรรมท้องถิ่น

วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนสภาพชีวิตของคนในสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การใช้อยานพาหนะ เครื่องมือในการประกอบอาชีพ และภูมิปัญญาไทยของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่คนในแต่ละท้องถิ่นได้สะสมความรู้ และประสบการณ์ถ่ายทอดออกมาเป็นวรรณกรรมที่นำมาใช้สื่อสารในท้องถิ่นตนเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและเจริญสติปัญญา

วรรณกรรมท้องถิ่นที่แสดงภูมิปัญญาทางภาษาถิ่นได้ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของนิทานพื้นบ้าน ตำนาน บทเพลง บทเห่กล่อม บททำขวัญ สุภาษิต คำพังเพย เป็นบันทึกทางสังคม และสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

ตัวอย่างวรรณกรรมท้องถิ่น มีดังนี้

๑. บทเพลงแต่ละท้องถิ่น บางครั้งเรียกว่า เพลงพื้นบ้าน ได้แก่

- ๑.๑ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเต็นท์กำรำเคียว เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงปรบไก่ เพลงชาวไร่ เพลงลำตัด
- ๑.๒ เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ เช่น เพลงซอ ค่าว เพลงคำจ้อย
- ๑.๓ เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน เช่น เพลงโคราช ลำเต้ย กันตรึม
- ๑.๔ เพลงพื้นบ้านภาคใต้ เช่น เพลงร้องเรือ เพลงนา เพลงบอก

การร้องเพลงเรือ

การเป่าแคน

๒. เพลงกล่อมเด็ก

๒.๑ เพลงกล่อมเด็กภาคกลาง

ตัวอย่าง

นกขมิ้น

นกขมิ้นเหลืองอ่อนเอย
จะนอนไหนก็นอนได้
ลมพระพายชายพัดมาอ่อนอ่อน

คำแล้วจะนอนที่ตรงไหน
สุขทุกข์ไม่ก็เคยนอน
เจ้าเคยมานอนรังเอย

จากหนังสือ คติชาวบ้าน ของ นุปผา ทวีสุข

๒.๒ เพลงกล่อมเด็กภาคเหนือ

ตัวอย่าง

นอนเหี้ย

นอนเหี้ยลูกเนอ
หันไผมาชายกล้วย
แม่เจ้าไฟไร่
แม่เจ้าไฟนา
แม่เจ้ามาเถิง

หลับตาไฟอ้วยส้วย
พ่อจี่ซื่อหื้อกิน
เพิ่นจี่หมกไข่มามา
เพิ่นจี่หมกปลามาต้อน
ค่อยตื่นกินนม

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๙

ภาษาถิ่นเหนือ

นอนเหี้ย	คือ	นอนเถิด	หันไผ	คือ	เห็นใคร	จี่	คือ	จะ
หื้อ	คือ	ให้	ไฟไร่	คือ	ไปไร่	เพิ่นจี่	คือ	เขาจะ
หมก	คือ	เผา	ไฟนา	คือ	ไปนา	มาต้อน	คือ	มาป้อน
เถิง	คือ	ถึง						

๒.๓ เพลงกล่อมเด็กภาคอีสาน

ตัวอย่าง

นอนสาเดอ

นอนสาเดอหล่า
แม่เจ้าไปไฮ้
แม่เจ้าเมื่อนา
แม่เจ้าฮอดแล้ว

หลับตาไว ๆ
ยังบ่ทันมา
ยังบ่ทันฮอด
ยังแอ้วกินนม

จากหนังสือ คติชาวบ้าน ของ นุปผา ทวีสุข

ภาษาถิ่นอีสาน

สาเดอ	คือ	ซะ	เมื่อ	คือ	ไป	หล่า	คือ	เด็ก ๆ
ฮอด	คือ	ถึง	ไฮ้	คือ	ไร่	แอ้ว	คือ	ไปเที่ยว

๒.๔ เพลงกล่อมเด็กภาคใต้

ตัวอย่าง

น้องนอน

ฮาเอ้อ...น้องนอนเหอ
พ่อไปซัดตาทัพ
จงมิโซคมัยชัย
ไปทัพเมืองตานี

น้องนอนให้หลับหลับ
อยู่ที่เมืองปัตตานี
พ่อไปจงได้ดี
สิบปีพ่อมา เอ้อ...เหอ...สา...

จากหนังสือ คติชาวบ้าน ของ นุปผา ทวีสุข

จะเห็นว่าเพลงกล่อมเด็กร้องเพื่อกล่อมเด็กให้นอนหลับสบาย เนื้อร้องจะเกี่ยวกับความเป็นอยู่ธรรมชาติ สัตว์ต่าง ๆ และจะปรากฏภาษาถิ่นให้ศึกษาด้วย

๓. **บทร้องเล่น** เช่น จำจ๊ะเขือเปราะ มอญช่อนผ้า ริริข้าวสาร แมงมุม ตะเข้ตะโขง โพงพาง จำจ๊ะเม็ดขนุน และตบมือชม

ตัวอย่าง

ตบมือชม

ตบมือชม	ผสมเปาะเปาะ
หัวเราะเหะเหะ	ชอบบอกชอบใจ
ตบมือสองคน	ลับสนกันใหญ่
สนุกเหลือใจ	เพื่อนรักเพื่อนเกลอ
จากหนังสือ บันทึกถึงธารใส ของ กระทรวงศึกษาธิการ	

บทร้องเล่นจะใช้ภาษาถิ่น ๆ ง่าย ๆ คล้องจองกัน ใช้ร้องประกอบการเล่นของเด็กซึ่งมีทั้งการเล่นในร่ม การเล่นกลางแจ้ง ทำให้เกิดความสนุกสนาน

๔. **ปริศนาคำทาย** มักใช้คำคล้องจองกัน เป็นปริศนากระตุ้นให้คิด บางครั้งใช้การเปรียบเทียบ นำสิ่งมีชีวิตมาแทนสิ่งไม่มีชีวิต บางปริศนาต้องตอบด้วยเขาวงกตปัญหา

ตัวอย่าง

- ♡ อะไรเอ่ย หน้าสั้นฟันขาว หางยาววาเดียว
เฉลย จอบ
- ♡ อะไรเอ่ย เฮฮา เฮฮา มีตารอบตัว
เฉลย ตะกร้อ
- ♡ สีสอะไรเอ่ย มนุษย์รัก ยักษ์หลง
เฉลย ลีดา
- ♡ ปริศนาคำทายแต่ละท้องถื่นที่มีคำเฉลยว่า ตันมะพร้าว
ภาคเหนือ : น้ำพุ่น้อย ห้อยปลายหลัก ตักก็เต็ม ปัดก็เต็ม
(เต็ม = เต็ม)
ภาคอีสาน : ห้อยอยู่หลัก ปัดก็เต็ม
ภาคใต้ : ไ้อัไรหา หน้งหุ่มขน ขนหุ่มโดก/โดกหุ่มเนื้อ เนื้อหุ่มน้ำ
น้ำรู่แก้ว
ภาคกลาง : อะไรเอ่ย ตันเท่าครก ลูกตกเต็มคอ

๕. **นิทานพื้นบ้าน** คือ นิทานที่เล่าสู่กันฟังในท้องถิ่น

เช่น ภาคเหนือ ได้แก่ คำวซอ เรื่องเต้าน้อยของคำ จำปาสีตัน ถ้ำนางคอย ภาคอีสาน ได้แก่ เรื่องท้าวจูลุนางอ้ว ผาแดงนางไอ่ ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ภาคใต้ ได้แก่ เรื่องตาม่องล่าย เกาะหนูเกาะแมว อ่าวพระนาง เขานางหงส์ ภาคกลาง ได้แก่ เรื่องพระนางสร้อยดอกหมาก หาดบางแสน พระยาทรงพระยาพาน ศรีธนญชัย นางสิบสองหรือพระรถ-เมรี

เกาะหนูเกาะแมว จังหวัดสงขลา

นิทานพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่นจะอธิบายถึงความเป็นมาของสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่น อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น เช่น พระยาทรงพระยาพานอธิบายถึงความเป็นมาของพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม นิทานประเภทนี้มีความยาวของเรื่องไม่แน่นอน มักเป็นเรื่องแปลกพิสดาร เคยเกิดขึ้นจริง ตัวละครและสถานที่ปรากฏชัดเจน อาจเป็นเรื่องของบุคคลในประวัติศาสตร์ ตัวละครอาจเป็นเทวดา นางฟ้า มนุษย์ สัตว์

จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ล้วนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง หลายชั่วอายุคน ทำให้รู้จักภาษาถิ่น และเข้าใจสภาพชีวิตของผู้คนแต่ละท้องถิ่นดีขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน วรรณกรรมท้องถิ่นมีคุณค่าทางศิลปะและเป็นศาสตร์ที่ช่วยในการศึกษาสาขาวิชาการอื่น ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและสมบัติของชาติ จึงสมควรที่จะศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์วิถีไทยและคุณค่าจากวรรณคดีและวรรณกรรม

วรรณคดีและวรรณกรรมก่อให้เกิดความบันเทิงใจและจรรโลงใจ ในด้านความบันเทิงใจ คือ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ตื่นเต้น ดีใจ เสียใจไปกับเนื้อหาในวรรณคดีหรือตัวละครต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัดใจและอารมณ์ นอกจากนั้น เนื้อหาในวรรณคดียังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยนั้น ๆ อีกด้วย สำหรับความจรรโลงใจนั้นวรรณคดีและวรรณกรรมจะช่วยกล่อมเกลาคใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น เบิกบานขึ้น ช่วยยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้รู้จักความงาม ความดี ความจริงในชีวิต รวมทั้งทำให้ได้เรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของวิถีชีวิตไทยในอดีตอีกด้วย การอ่านวรรณคดีและวรรณกรรมจึงควรวิเคราะห์คุณค่าด้านเนื้อหา คุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

๑. คุณค่าด้านเนื้อหา

เนื้อหาในวรรณคดีและวรรณกรรมอาจประกอบด้วยฉาก ตัวละคร บทสนทนา เหตุการณ์ต่าง ๆ สาเหตุของปัญหา แนวทางการปฏิบัติ ข้อคิด ผลสรุป การพิจารณาคุณค่าด้านเนื้อหาจึงควรพิจารณาองค์ประกอบของเนื้อเรื่องว่ามีคุณค่าหรือประโยชน์อย่างไรแก่ผู้อ่าน

ตัวอย่าง

ชายข่าวเปลือกหญิงข่าวสารโสรจว่า
เราก็จิตคิดดูเล่าเขาก็ใจ
น้ำพึ่งเรือเสื่อพึ่งป่าอชฌาลัย
รักกันไว้ดีกว่าชิงระวังการ
อิศรญาณภานิต : หม่อมเจ้าอิศรญาณ

คำประพันธ์นี้มีเนื้อที่เป็นคำสอนเรื่องการปฏิบัติตนของมนุษย์ว่า มนุษย์ย่อมต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ควรรู้จักใจเขาใจเรา และควรจะรักกันไว้ เนื้อหาของคำประพันธ์นี้จึงมีคุณค่าให้คติในการดำเนินชีวิตแก่ผู้อ่าน

“...ถ้าจะถือว่าเกิดมาเป็นเจ้านายแล้วหนึ่ง ๆ อยู่จนตลอดชีวิตก็เป็นสบายดังนั้น จะไม่ผิดอันใดกับสัตว์ดิรัจฉานอย่างเลวนัก สัตว์ดิรัจฉานมันเกิดมากิน ๆ นอน ๆ แล้วก็ตาย แต่สัตว์บางอย่างยังมีหนังมีเขามีกะดุกเป็นประโยชน์ได้บ้าง แต่ถ้าคนประพฤติดอย่างเช่นสัตว์ดิรัจฉานแล้ว จะไม่มีประโยชน์อันใดยิ่งกว่าสัตว์ดิรัจฉานบางพวกไปอีก เพราะฉะนั้นจงอุตสาหะที่จะเรียนวิชาเข้ามาเป็นกำลังที่จะทำตัวให้ดีกว่าสัตว์ดิรัจฉานให้จงได้...”

พระบรมราชาบาท : พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำสอนนี้มีเนื้อหาเปรียบเทียบความประพฤติของคนที่ไม่ทำอะไร อยู่ไปวัน ๆ ว่าเป็นเหมือน “สัตว์ดิรัจฉานอย่างเลว” เป็นการสั่งสอนที่กระทบใจผู้อ่านอย่างมาก เนื้อหาบทนี้จึงมีคุณค่าเตือนใจผู้อ่านให้มุ่งศึกษาหาความรู้เพื่อทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์ วรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะการใช้ถ้อยคำในวรรณคดีหรือ

วรรณกรรมให้เกิดความไพเราะงดงาม มีการเล่นคำ เล่นสัมผัสพยัญชนะ สัมผัสสระ การใช้อุปมาอุปไมย (เกินจริง) สัทพจน์ (เลียนเสียงธรรมชาติ) บุคคลวัต (สมมุติให้เป็นมนุษย์) ทำให้ผู้อ่านได้รับรสของถ้อยคำ เกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีจินตนาการร่วมไปกับกวีหรือตัวละครในเรื่องนั้น ๆ ดังนี้

๒.๑ คำเลียนเสียงธรรมชาติต่าง ๆ เรียกว่า สัทพจน์ เช่น เสียงฟ้าร้องครืน ๆ ฝนตกจ๊ก ๆ ชู่ ๆ เปาะเปาะ! ฟ้าผ่าดังเปรี้ยง! ลมพัดหวิว ๆ ล้วนเป็นการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติทั้งสิ้น

ตัวอย่าง

ด้อยตะริดดีดีเจ้าพี่เอ๋ย
แอ้อ้อยสร้อยฟ้าสุมาลัย
จะละลายเร็วร้อนไปนอนไหน
แม่นยำได้แล้วไม่ร้างให้ห่างเชย
พระอภัยมณี : สุนทรภู่

ยามกระสอบกรอบแกรบกระไกรกริก
กลักรพิกรพลิกเพลงตะแคงหงาย
นิราศพระบาท : สุนทรภู่

๒.๒ การใช้อุปมา เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งที่เหมือนอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะมีคำว่า ดูก ตั้ง ราว เหมือน เสมือน เพียง เป็นข้อสังเกต หรือเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดภาพ

ตัวอย่าง

“...ชีวิตสังขารของมนุษย์ไม่ยั่งยืนยดยาวเหมือนเหล็กเหมือนศิลา ถึงโดยว่าจะมีพ้ออยู่ในขณะหนึ่ง ก็คงจะมีเวลาที่ไม่ได้ขณะหนึ่งเป็นแน่แท้ ถ้าประพฤติกว้างเสียแต่ในเวลา มีพ้ออยู่แล้ว โดยจะปิดบังซ่อนเร้นอยู่ได้ด้วยอย่างหนึ่งอย่างใด เวลาไม่มีพ้อ ความชั่วนั้น คงจะปรากฏเป็นโทษติดตัวเหมือนเงาตามหลังอยู่ไม่ขาด เพราะฉะนั้นจงเป็นคนอ่อนน้อมว่าง่ายสอนง่าย อย่าให้เป็นทริฐมานะไปในทางที่ผิด จงประพฤติตัวหันมาทางที่ชอบที่ถูกอยู่เสมอเป็นนิจเถิด...”

พระบรมราชาบาท : พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จับระบาร่ำร้ายส่ายหา
ทำที่ดังเทพอัปสร
ชำเลื่องทางตา
บทพากย์เอราวัณ : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

๒.๓ การใช้สัทพจน์ เป็นถ้อยคำที่กล่าวเกินจริง เช่น พรรณนาเสียงโห่ร้องเออชัยของกองทัพว่าดังราวกับโลกจะทำลายพินาศลง ดังคำประพันธ์ว่า

ตัวอย่าง

เสียงพลโห่ร้องเออชัย
พิภพเพียงทำลาย
เลื่อนลั่นสนั่นใน
บทพากย์เอราวัณ : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

๒.๔ การเล่นสัมผัสทั้งสัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะ หมายถึง ใช้พยัญชนะตัวเดียวกัน เช่น แจ่ม-จ้า-เจ็ด-แจ้ง สัมผัสพยัญชนะตัว “จ” เหมือนกัน หรืออักษรสูงคู่อักษรต่ำ เช่น ถู-ศึก-ไซ้ ส่วนสัมผัสสระ คือ ใช้สระเสียงเดียวกัน เช่น มา-หา-หน้า-ข้า

ตัวอย่าง

จนากอยู่คู่จนากไม่จากคู่
ฝูงพิมพาพาฝูงเข้าแฝงวน

ขึ้นฟ่องฟูพ่นฟองละอองฝน
บ้างผุดพ่นพองน้ำบ้างดำจร

พระอภัยมณี : สุนทรภู่

จะเห็นว่า สัมผัสสระ ได้แก่ อยู่-คู่ จนาก-จาก ฟอง-ละออง น้ำ-ดำ
สัมผัสพยัญชนะ ได้แก่ ฟ่อง-ฟู-พ่น-ฝน ฝูง-แฝง ผุด-พ่น

๒.๕ การใช้ถ้อยคำให้เกิดจินตภาพเพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพได้ชัดเจน เช่น ภาพความเคลื่อนไหว ก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจ ทำให้เกิดภาพในจินตนาการ

ตัวอย่าง

อียักขาตาโตโมโหมาก
นมสองข้างอย่างกระปริงดูโตงเตง

รูปก็กากปากก็เปราะไม่เหมาะสม
ผิวของเอ็งเขาระอาไม่น่าชม

พระอภัยมณี : สุนทรภู่

ได้สามวันทันผิวกับลูกน้อย
กระโจมโจนโผนโผนไลทร

เห็นเลื่อนลอยลิบลิบยิ่งถึบถอน
คลื่นกระหน่อนฉาดฉานสะท้อนมา

พระอภัยมณี : สุนทรภู่

รสในวรรณคดีไทย

รส หมายถึง ปฏิกริยาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นในใจผู้อ่านเมื่อได้รับรู้อารมณ์ที่กวีถ่ายทอดไว้ในวรรณคดี วรรณคดีเกิดขึ้นเมื่อกวีมีอารมณ์สะท้อนใจแล้วถ่ายทอดออกมาในบทประพันธ์ เมื่อผู้อ่านได้รับรู้ภาวะที่กวีแสดงไว้แล้วก็จะเกิดอารมณ์ตอบสนองต่อภาวะนั้น เรียกว่า รส รสวรรณคดีไทยเป็นลีลาของบทประพันธ์อย่างหนึ่ง คือ การใช้ภาษาให้เหมาะสมแก่เนื้อความของเรื่อง รสในวรรณคดีไทยนั้นได้รับอิทธิพลการ

ประพันธ์จากวรรณคดีสันสกฤตของอินเดียและได้นำมาปรับให้เข้ากับลักษณะวรรณคดีไทยจึงเหลือเพียง ๔ รส ดังนี้

๑. **เสาวจนี** คือ บทพรรณนาความงามของตัวละครสถานที่ ธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกซาบซึ้งในความงดงามของตัวละครหรือฉาก ดังตัวอย่าง

พักตร์น้องละอองนวลปลั่งเปล่ง	ดั่งดวงจันทร์วันเพ็ญประไพศรี
อรชรอ่อนแอ้นทั้งอินทรีย์	ดั่งกินรีลงสรลงคาลัย
งามจริงพริ้งพร้อมทั้งสรรพางค์	ไม่ขัดขวางเสียทรงที่ตรงไหน
พิศพลางประติพัทธ์กำหนดใน	จะใครไปโอบอุ้มองค์มา

อิเหนา : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

๒. **นารีปราโมทย์** คือ บทเกี่ยวพาราสี แสดงความรัก อาจเทียบได้กับศฤงคารรส (ความซาบซึ้งในความรัก) ในวรรณคดีสันสกฤต ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้อ่านบทนี้จะเกิดความรู้สึกซาบซึ้งในความรักของตัวละคร ดังตัวอย่าง

ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร	ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
แม่นเกิดในใต้ฟ้าสุธาธาร	ขอพบพานพิศวาสไม่คลาดคลา
แม่นเนื้อเย็นเป็นห้วงมหรรณพ	พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
แม่นเป็นบัวตัวพี่เป็นภูมรา	เซยผกาโกสุมปทุมทอง
เจ้าเป็นถ้ำอำไพขอให้พี่	เป็นราชสีห์สมสู่เป็นคู่สอง
จะติดตามทราชมสงวนนวลละออง	เป็นคู่ครองพิศวาสทุกชาติไป

พระอภัยมณี : สุนทรภู่

๓. **พิโรธาทัง** คือ บทโกรธ ตัดพ้อต่อว่า อาจเทียบได้กับเราทรรส (ความแค้นเคือง) ในวรรณคดีสันสกฤต ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกโกรธหรือแค้นเคืองไปตามอารมณ์ของตัวละคร ดังตัวอย่าง

เมื่อนั้น	อินทรีชิตลิตีศักดิ์ยักษา
ได้ฟังวานรเจรจา	โกรธาตั้งไฟบรรลัยกัลป์
ขบเขี้ยวเคี้ยวกรามกระที่บบาท	ร้องทวาดผาดเสียงดังฟ้าลั่น
เหม่อลัยลงไพรโຈจกรรจ	ภูจะหันให้ยับลงกับกร
ว่าพลางทางสั่งทวยหาญ	เหวโยธามารชาญสมร
เร่กันล้อมจับวานร	พันพอนให้ม้วยชีวิ

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอน อินทรีชิตรบหนุมาน
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

๔. **สัลลาปังคพิสัย** คือ บทแสดงความโศกเศร้า คร่ำครวญ อาลัยอาวรณ์ อาจเทียบได้กับกรณารส (ความสงสาร) ในวรรณคดีสันสกฤต เมื่อผู้อ่านได้อ่านบทนี้จะเกิดความสงสารตัวละคร ดังตัวอย่าง

ลูกก็แลดูแม่แม่ดูลูก
สะอื้นร่ำอาลัยด้วยอาลัย
เหลียวหลังยังเห็นแม่แลเชม้น
แต่เหลียวเหลียวเลี้ยวลับวับวิญญูณ์

ต่างพันผูกเพียงว่าเลือดตาไหล
แล้วแข็งใจจากนางตามทางมา
แม่มก็เห็นลูกน้อยละห้อยหา
โอ้เปล่าตาต่างสะอื้นย่นตะลึง

ขุนช้างขุนแผน ตอน กำเนิดพลายงาม :
สุนทรภู่

๓. **คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม** วรรณคดีและวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ กวีนิพนธ์แทรกไว้ในเรื่อง เพื่อให้เนื้อความสมจริงและชัดเจนมากขึ้น ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ของ กวีในเรื่องต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม ความเข้าใจในชีวิต เข้าใจ เพื่อนมนุษย์ เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้และประสบการณ์ เพิ่มขึ้น

ตัวอย่าง

การบายศรีสู่ขวัญ

ครั้นพลบค่ำย่าพ้องทองประศรี
เย็บบายศรีนมแมวจอกแก้วมา
เหียนดอกไม้ไข้วมะพร้าวพร้อม
ลูกประหล่ำกำไลไข่ออกกอง
เอาสวดไล่ให้หลานสงสารเหลือ
เหมือนพ่อแผนแสนเหมือนไม้เคลื่อนคลา
พลงเรียกหาข้าคนมาบนหอ
บายศรีตั้งพรั่งพร้อมน้อมคำนับ

เรียกกบายปลียายเปลเข้าเคหา
ใส่ข้าวปลาเปรี้ยวหวานเอาพานรอง
น้ำมันหอมแบ่งปรุงฟุ้งทั้งห้อง
บอกว่าของพ่อเจ้าแต่เยาว์มา
ด้วยหน่อเนื้อนี้รักเป็นหนักหนา
ทั้งหุตาคนสันเป็นมันยับ
ให้นั่งต่อต่อกันเป็นอันดับ
เจริญรับมิ่งขวัญรำพันไป

ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายงามพบพ่อ : สุนทรภู่

สรุปความรู้

๑. เนื้อหาของวรรณคดีและวรรณกรรม ได้แก่ วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา วรรณคดีเกี่ยวกับ ประเพณีและพิธีกรรม วรรณคดีเกี่ยวกับคำสอน วรรณคดีเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ วรรณคดีเพื่อการบันเทิง

๒. วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวรรณกรรมของแต่ละท้องถิ่น ได้แก่ ถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน ถิ่นใต้ และถิ่นกลาง เป็นการบันทึกการรับรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีการใช้ภาษาถิ่นในวรรณกรรม นั้น ๆ ด้วย เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กของภาคต่าง ๆ บทร้องเล่น ปริศนาคำทาย นิทานพื้นบ้าน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนและเข้าใจสภาพชีวิตในแต่ละท้องถิ่น

๓. คุณค่าจากวรรณคดีและวรรณกรรมก่อให้เกิดความจรรโลงใจและบันเทิงใจ โดยผู้อ่าน ควรพิจารณาคุณค่า ดังนี้

- ๓.๑ คุณค่าด้านเนื้อหา
- ๓.๒ คุณค่าด้านวรรณศิลป์
- ๓.๓ คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม

ความรู้เพิ่มเติม

๑. วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนาที่มีชื่อเสียงและรู้จักกันทั่วโลก คือ ปฐมสมโพธิกถา พระนิพนธ์ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งทรงได้รับการยกย่องจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นบุคคลที่มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม ระดับโลกปี ๒๕๓๓

๒. วรรณคดีเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม ได้แก่ พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการยกย่องจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ว่าทรงมีผลงานดีเด่นของโลกสาขาศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและการสื่อสารใน พ.ศ. ๒๕๔๖

๓. วรรณคดีประเภทบันเทิงคดี ได้แก่ อิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้รับยกย่องให้เป็นยอดของกลอนบทละครรำ และพระองค์ทรงได้รับการยกย่อง เป็นบุคคลสำคัญของโลกจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ใน พ.ศ. ๒๕๑๑ นอกจากนี้ วรรณคดีประเภทบันเทิงคดีอีกเรื่องหนึ่ง คือ พระอภัยมณีของสุนทรภู่ สุนทรภู่ได้รับการยกย่องให้เป็นกวีดีเด่นของโลกจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ใน พ.ศ. ๒๕๒๙

วรรณคดีมรดก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK24/chapter1/t24-1-/1.htm>

ทบทวนชวนคิด

- ให้นักเรียนยกตัวอย่างวรรณคดีและวรรณกรรมที่มีเนื้อหาดังต่อไปนี้โดยสรุปเนื้อหาสั้น ๆ
 - วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา
 - วรรณคดีเกี่ยวกับคำสอน
 - วรรณคดีเพื่อการบันเทิง
- ให้นักเรียนยกตัวอย่างวรรณคดีและวรรณกรรมที่ชอบมา ๑ เรื่อง สรุปเนื้อหา คุณค่าและข้อคิดที่นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง
- ให้นักเรียนยกตัวอย่างปริศนาคำทายที่รู้จักมา ๓ ตัวอย่าง พร้อมเฉลย จากนั้นวิเคราะห์ประโยชน์ที่ได้รับ
- ให้นักเรียนยกตัวอย่างวรรณกรรมท้องถิ่นมา ๒ เรื่อง วิเคราะห์ความเป็นไทยและคุณค่าด้านต่าง ๆ

กิจกรรมเสนอแนะ

- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาวรรณกรรมด้านต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ให้ชัดเจน
- ให้นักเรียนจัดทำสมุดภาพเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นภาคต่าง ๆ ๑ ภาค ตกแต่งให้สวยงาม
- ให้นักเรียนจัดทำทัศนศึกษาภาคต่าง ๆ เพื่อศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นหรือปริศนาคำทายแล้วนำมาเขียนรายงาน
- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มรวบรวมวรรณคดีและวรรณกรรมที่มีคุณค่าโดยยกตัวอย่างคำประพันธ์จากวรรณคดีและวรรณกรรมนั้น ๆ มาอย่างน้อย ๑ ตัวอย่าง ดังนี้
 - คุณค่าด้านเนื้อหา
 - คุณค่าด้านวรรณศิลป์
 - คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม

ตัวชี้วัด

- สรุปเนื้อหาวรรณคดี วรรณกรรม และวรรณกรรมท้องถิ่นในระดับที่ยากยิ่งขึ้น (ท ๕.๑ ม. ๓/๑)
- วิเคราะห์วิถีไทยและคุณค่าจากวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท ๕.๑ ม. ๓/๒)
- สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท ๕.๑ ม. ๓/๓)

แผนผังสาระการเรียนรู้

บทละครพูดเรื่อง เห็นแก่ลูก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึงความรักและความเสียสละของพ่อที่มีต่อลูก และความชื่นชมที่ลูกมีต่อพ่อ มีการดำเนินเรื่องที่เรียบง่ายแต่สนุกสนาน และแฝงด้วยแง่คิดในการดำเนินชีวิต

บทนำเรื่อง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
(รัชกาลที่ ๖)

ที่มาของเรื่อง

“บทละครพูด” มีที่มาจากประเทศทางตะวันตก และเริ่มแพร่หลายในประเทศไทยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและได้รับความนิยมสูงสุด ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งพระองค์โปรดการละครมาก ตั้งแต่ยังทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษได้เสด็จไปทอดพระเนตรละคร และทรงแสดงละครด้วย ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จนิวัติพระนครได้ทรงตั้งคณะละครขึ้นเพื่อช่วยอบรมจิตใจประชาชน ระดมเงินทุนในการทำการกุศลต่าง ๆ และสร้างสาธารณสมบัติไว้ให้แก่ประเทศไทย พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเป็นจำนวนมากทั้งที่ทรงแปลหรือแปลมาจากภาษาต่างประเทศ และทรงคิดผูกโครงเรื่องขึ้นเอง บางครั้งทรงอำนวยการซ้อมและทรงร่วมแสดงด้วย ในจำนวนบทละครพูดที่เป็นเรื่องพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงคิดโครงเรื่องเองเป็นบทละครพูดภาษาไทยเรื่องแรก คือ บทละครพูดเรื่อง เห็นแก่ลูก

เรื่อง เห็นแก่ลูก เป็นบทละครพูดร้อยแก้ว มีความยาว ๑ องก์ เนื้อเรื่องมีขนาดสั้น ปมเรื่องไม่ซับซ้อน บทละครพูดเป็นการสนทนาโต้ตอบของตัวละครที่เหมือนในชีวิตจริง มีวิธีบอกให้รู้ว่าตัวละครจะต้องแสดงอย่างไรจากข้อความในวงเล็บ เช่น (ออกไปทางประตูขวา) (เลดูนายล้าอยู่ครู่หนึ่งแล้วกระแอม) บทละครพูดนี้นอกจากใช้แสดงแล้ว ยังใช้อ่านได้อีกด้วย

พระราชประวัติผู้ทรงพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๒๔ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครองราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ และเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ รวมพระชนมพรรษา ๔๕ พรรษา เสด็จดำรงราชสมบัติรวม ๑๕ ปี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระอัจฉริยภาพและทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในหลายสาขา ทั้งด้านการเมืองการปกครอง การทหาร การศึกษา การสาธารณสุข การต่างประเทศ และที่สำคัญที่สุดคือด้านวรรณกรรมและอักษรศาสตร์ ได้ทรงตั้งกรมมหรสพเพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทย และยังได้ทรงสร้างโรงละครหลวงไว้ในพระราชวังทุกแห่ง นอกจากนี้ ยังทรงสนพระราชหฤทัยด้านจิตรกรรมและสถาปัตยกรรมไทย ทรงส่งเสริมให้มีการแต่งหนังสือโดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติวรรณคดีสโมสร อีกทั้งทรงพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วและร้อยกรองไว้นับพันเรื่อง จึงทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญาเมื่อเสด็จสวรรคตแล้วว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า”

นอกจากนี้พระองค์ยังเป็นพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีพระองค์แรกที่ไม่มียศประจำรัชกาล แต่ได้ทรงสถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กหลวง หรือวชิราวุธวิทยาลัยในปัจจุบันขึ้นแทน ด้วยทรงพระราชดำริว่าพระอารามนั้นมีมากแล้ว และการสร้างอารามในสมัยก่อนนั้นก็เพื่อบำรุงการศึกษาของเยาวชนของชาติ จึงทรงพระราชดำริให้สร้างโรงเรียนขึ้นแทน

พ.ศ. ๒๕๑๕ องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ยกย่องพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม ในฐานะที่ทรงเป็นนักปราชญ์ นักประพันธ์ กวี และนักแต่งบทละครไว้เป็นจำนวนมาก

เนื้อเรื่องย่อ

ตัวละครเอก คือ พระยาภักดินฤนาถ นายล้า และแม่ล่อ ตัวประกอบ คือ อ้ายคำ บ่าวพระยาภักดี ฉากเริ่มต้นที่ห้องหนังสือของพระยาภักดี จากบทสนทนาทำให้ทราบว่า พระยาภักดีและนายล้าเคยเป็นเพื่อนกัน เคยรักผู้หญิงคนเดียวกัน คือ แม่ล่อ ซึ่งเป็นมารดาของแม่ล่อ แม่ล่อได้ฝากลูกสาวไว้กับพระยาภักดีก่อนสิ้นใจเพราะมีชีวิตแต่งงานที่ไม่มีความสุข พระยาภักดีเลี้ยงแม่ล่อและรักเหมือนลูกแท้ ๆ อบรมเลี้ยงดูและปลูกฝังให้มีความรักต่อบิดาแท้ ๆ แต่บอกว่าบิดานั้นตายแล้ว ส่วนนายล้าบิดาของแม่ล่อเป็นคนดื่มเหล้าจัด เคยต้องโทษจำคุกถึง ๑๐ ปี เมื่อพ้นโทษก็ยังคงหากินทางทุจริตอยู่เช่นเดิม นายล้าเคยเป็นผู้ดีมาก่อนและเคยรับราชการรุ่นเดียวกับพระยาภักดี หลังจากไม่ได้พบกับพระยาภักดีเป็นเวลา ๑๕ ปี นายล้าก็กลับมาเพราะต้องการแสดงตัวว่าเป็นบิดาของแม่ล่อ เนื่องจากได้ข่าวว่าแม่ล่อจะแต่งงานกับบุตรพระยาณชิตซึ่งมีฐานะดี นายล้าจึงหวังจะมาขออยู่กับลูกสาว แต่พระยาภักดีเกรงว่าบุตรสาวจะต้องอับอายขายหน้าและครอบครัวของฝ่ายชายอาจไม่ยอมรับ จึงให้เงินนายล้าเพื่อให้กลับไป นายล้าแสดงความเห็นแก่ตัวโดยจะขอพบแม่ล่อ จนกระทั่งแม่ล่อบังเอิญมาพบนายล้า และพูดด้วยความภาคภูมิใจในบิดาที่หักเห็ดตนโดยไม่รู้ว่านายล้าเป็นบิดาที่แท้จริง นายล้าจึงเกิดความละอายใจและเห็นแก่ลูกไม่เปิดเผยความจริงเพื่อให้แม่ล่อมีชีวิตที่มีความสุขต่อไป ก่อนที่นายล้าจะจากไปได้ฝากแหวนวงหนึ่งให้พระยาภักดีมอบให้แก่แม่ล่อ เป็นของขวัญในวันแต่งงานของแม่ล่อ

บทละครพูดเรื่อง เห็นแก่ลูก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตัวละคร

พระยาภักดินฤนาถ

นายล้ำ (ทิพเดชะ)

อ้ายคำ (บ่าวพระยาภักดินฤนาถ)

แม่ล่อ

ฉากห้องหนังสือ ในบ้านพระยาภักดินฤนาถ มีประตูข้างซ้ายเข้าไปในห้องนอน
ข้างขวาออกไปเลียบทางชั้นลง หลังมีหน้าต่าง เครื่องประดับประดาไม่เป็นของมีราคา แต่ใช้ได้ดี ๆ

พอเปิดม่าน อ้ายคำพานายล้ำ (ทิพเดชะ) เข้ามาทางประตูขวา นายล้ำนั้นเป็นคนอายุราว ๔๐
แต่หน้าตาแก่ ผมหงอกหน้าย่นมาก แลจมูกออกจะแดง ๆ เห็นได้ว่าเป็นคนกินเหล้าจัด แต่งกายค่อนข้าง
จะปอน ๆ แต่ยังเห็นได้ว่าได้เคยเป็นผู้ดีมาครั้งหนึ่งแล้ว

นายล้ำ. ก็แล้วเจ้าคุณเมื่อไหร่จะกลับ ?

อ้ายคำ. เห็นจะไม่ช้าแล้วครับ ท่านเคยกลับจากออฟฟิศราวบ่าย ๕ โมงทุกวัน.

นายล้ำ. ถ้ายังงั้นฉันคอยอยู่ที่นี้ก็ได้.

อ้ายคำ. ครับ. (ลงนั่งกับพื้นทริมประตูขวา.)

นายล้ำ. (ดูอ้ายคำแล้วจึงพูด.) แกไม่ต้องนั่งคอยอยู่กับฉันหรอก มีธุระอะไรก็ไปทำเสียเถอะ.

อ้ายคำ. ครับ. (นั่งนิ่งไม่ลุกไป.)

นายล้ำ. ฮือ! (มองดูอ้ายคำครุ่นหนึ่งแล้วไปยืนมองดูอะไรเล่นที่หน้าต่างสักครู่หนึ่ง

อ้ายคำก็ยังนั่งนิ่งอยู่เฉย ๆ จึงหันไปพูดอีก.) แกจะคอยอะไรอีกล่ะ ?

อ้ายคำ. เปล่าครับ.

นายล้ำ. ถ้าจะต้องคอยอยู่เพราะฉันล่ะก็ ฉันขอบอกว่าไม่จำเป็น แกจะไปก็ได้.

อ้ายคำ. ครับ. (นั่งนิ่งไม่ลุกไป.)

นายล้ำ. (ดูอ้ายคำอีกครู่หนึ่ง แล้วก็หัวเราะ.) ฮะ ๆ ฮะ ๆ แกเห็นท่าทางฉันมันไม่ได้การกระมัง
แต่ที่จริงฉันนะเป็นผู้ดีเหมือนกัน มีตระกูลไม่ต่ำไม่เลวไปกว่าเจ้าคุณนักดีเลย.

อ้ายคำ. (ออกไมโครเชื้อ.) ครับ.

นายล้ำ. ฮือ! แกไม่เชื่อ! ที่จริงแกก็ไม่น่าเชื่อ รูปร่างฉันมันโถมเต็มที เครื่องแต่งตัวหรือ

ก็ปอนเต็มทียังงี้ แต่ฉันสาบานได้เทียวว่า ฉันจะไม่แตะต้องสิ่งของอะไร

ของเจ้าคุณนักดีก่อนที่จะได้รับอนุญาต เข้าใจไหม ?

อ้ายคำ.

ครับ. (นายล้ำมองดูอ้ายคำ เห็นจะไม่ไปแน่แล้วก็ถอนใจใหญ่ แล้วไปหยิบหนังสือ
เล่มหนึ่งมานั่งอ่านที่เก้าอี้ เงียบอยู่ครู่หนึ่ง.)

(พระยาภักดินฤนาถเข้ามาทางประตูขวา พระยาภักดีอายุราวนายล้ำหรือจะแก่กว่า
นิดหน่อย กิริยาท่าทางเป็นขุนนางผู้ใหญ่ ฝ่ายอ้ายคำ พอนายล้ำมาก็ยกมือไหว้
แล้วตั้งท่าจะพูด.)

พระยาภักดี.

อะไรละ ?

อ้ายคำ.

รับประทานโทษครับ! (นุ้ยปากไปทวนายล้ำ.)

พระยาภักดี.

ใครละ ?

อ้ายคำ.

อ้างว่าเป็นเกลอเก่าของใต้เท้า ผมบอกว่าได้แต่ยังไม่กลับจากออฟฟิศก็ไม่ยอมไป
เดินเรื่อยขึ้นมาที่นี่ว่าจะมาคอยพบใต้เท้า.

พระยาภักดี.

แล้วยังไงล่ะ ?

อ้ายคำ.

เกล้าผมก็ตามขึ้นมาด้วย มานั่งคุมอยู่.

พระยาภักดี.

เออ! ดีละวะ! เอ็งออกไปนั่งคอยอยู่ข้างนอกก็ได้.

อ้ายคำ.

ขอรับผม.

พระยาภักดี.

คอยอยู่ใกล้ ๆ เพื่อข้าจะเรียก แล้วก็ถ้าคุณล่อมา บอกข้าด้วยนะ.

อ้ายคำ.

ขอรับผม. (ออกไปทางประตูขวา.)

พระยาภักดี.

(แลดูนายล้ำอยู่ครู่หนึ่ง แล้วกระแอม.) ฮะแอม!

นายล้ำ.

(เหลียวมาเห็น.) อ้อใต้เท้ากรุณา ผมไหว้ (ยกมือไหว้แล้วลุกขึ้นยืน.)

ใต้เท้าเห็นจะจำผมไม่ได้.

พระยาภักดี.

(มองดู.) ฉันไม่สู้แน่ใจ ดูเหมือนจะจำได้คล้ายคล้ายคลา.

นายล้ำ.

ก็ยังงั้นครับ ใต้เท้ามีบุญขึ้นแล้วจะมาจดมาจำคนเช่นผมยังงี้ได้.

พระยาภักดี.

ฮือ! พิศ ๆ ไปก็ออกจะจำได้ นายล้ำใช่ไหม ?

นายล้ำ.

ขอรับ นายล้ำ ทิพเดชะ.

พระยาภักดี.

อ้อ ๆ นั่งเสียก่อนซิ, (นั่งทั้งสองคนด้วยกัน.) เป็นยังไง สบายดีอยู่ดอกหรือ ?

นายล้ำ.

ขอรับ ผมก็ไม่เจ็บไข้มีอาการถึงจะล้มจะตายอะไร.

พระยาภักดี.

แกแปลกไปมาก ดูแก่ไป.

นายล้ำ.

ขอรับ ผมก็รู้สึกตัวว่าผมแก่ไปมาก.

พระยาภักดี.

ฉันยังไม่ได้พบแกเลยตั้งแต่...

นายล้ำ.

จริงขอรับ หลายปีมาแล้ว สิบห้าปีได้แล้ว.

พระยาภักดี.

แหม! ยังงั้นเทียวหรือ ?

นายล้ำ.

แน่ละซีครับ เมื่อ...เมื่อเกิดความขึ้นนะ ใต้เท้ากับผมยังหนุ่มอยู่ด้วยกันนี่ครับ

ผมเป็นทิพเดชะ ใต้เท้ายังเป็นหลวงกำธรอยู่ยังงี้ละ.

พระยาภักดี. ถูกละ ๆ.

นายล้า. แล้วก็มีผมยังต้องไป...เอ้อ... ไปเป็นโทษเสียสิบปียังงั้นละครับ.

พระยาภักดี. อือ ๆ ! สิบบุหรืไหมล่ะ ?

นายล้า. ขอบพระเดชพระคุณ. (รับบุหรืไป/จุดสูบ.)

พระยาภักดี. แล้วแกไปทำอะไร เห็นหายไป.

นายล้า. ผมขึ้นไปอยู่พิษณุโลกครับ พอพ้นโทษแล้ว ผมก็เลยเปิดไปให้พ้นบางกอก จะอยู่ดูหน้าพวกฟ้องยังงั้นได้.

พระยาภักดี. ถูกแล้ว, ถูกแล้ว, ทำมาหากินยังงั้นที่พิษณุโลก ?

นายล้า. แต่แรก ผมพยายามหางานทำทางเสมียนบาญชี ก็ไม่สำเร็จ. (หัวเราะ.)

พระยาภักดี. อือ! ในชั้นต้น ๆ เห็นจะลำบากจริง แล้วยังงั้นละ ?

นายล้า. แล้วผมก็เข้าหุ้นค้าขายกับเจ๊กสองสามคนด้วยกัน.

พระยาภักดี. แล้วเป็นยังงั้น ?

นายล้า. ก็ดีหรรครับ พอได้ ๆ ไปได้ ไม่สู้ผิดเคืองนักแต่ภายหลังอ้ายผีโลภมันก็เข้าดลใจผมอีก.

พระยาภักดี. เอ๊ะ! อะไร เล่นอย่างเก่าอีกหรือ ?

นายล้า. เปลา่ขอรับ อ้ายอย่างเก่าผมเช็ด, แต่ถึงจะไม่เช็ดมันก็ทำอย่างเก่าอีกไม่ได้ เพราะผมไม่ได้เป็นข้าราชการแล้วอย่างที่ทำครั้งก่อน มันก็ไม่มีโอกาสอยู่เอง ถูกไหม ละครับ ?

พระยาภักดี. ถูกแล้ว เป็นเคราะห์ดีของแกที่ไม่มีโอกาส.

นายล้า. ที่จริงถึงมีโอกาสมันก็ไม่เล่นอีก ผมก็แก่จนหัวหงอกแล้วต้องมีความคิดดีขึ้น กว่าแต่ก่อนสักหน่อย, การที่ผมทำอย่างครั้งก่อนนะ ผลที่ได้มันไม่มีน้ำหนั กเท่าผลที่เสียเลย, เพราะฉะนั้น ผมจึงได้คิดหาหนทางที่จะทำการให้ได้ผลมาก ๆ และให้มีทางลำบากน้อย ๆ.

พระยาภักดี. อือ! แล้วก็ทำยังงั้นละ ฉันทว่างานที่ทำนั้นไม่เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย, แต่ที่จริง นี่ก็ไม่ต้องกล่าวเพราะถ้าผิดกฎหมายแกคงไม่มาเล่าให้ฉันฟัง.

นายล้า. อ้อ! เจ้าคุณนี่ก็ยังช่างพูดอยู่เหมือนหนุ่ม ๆ นะเอง การที่ผมทำนะ เป็นการค้าขายครับ.

พระยาภักดี. คำอะไร ?

นายล้า. ผีน.

พระยาภักดี. อือ! ได้กำไรดีหรือ ?

นายล้า. จิบหายหมดตัว.

พระยาภักดี. อ้าว! ทำไมยังงั้น ?

นายล้า. เขาจับได้เสียนะซี เคราะห์ดีที่ไม่ติดคุกเข้าไปด้วย.

พระยาภักดี. จริง เคราะห์ดี.

นายล้า. รอดตัวที่หมอลความของผมดี แก้วว่าผมไม่รู้ไม่เห็นด้วย, จินกิมจินเง็กมากู้เงินผมไป ว่าจะไปทำทุนในการค้าขายล่องเรือข้าวหรืออะไรอันหนึ่ง, ผมก็จำไม่ได้ถนัดเสียแล้ว และจินกิมจินเง็กเอาเงินนั้นไปลงทุนซื้อฝิ่น ผมไม่รู้ไม่เห็นด้วย, ที่จริงผมระวังตัวมาก คอยเลี้ยงไม่ออกหน้าออกตาเลย เพราะยังงั้นถึงได้หาพยานมายันผมยากนัก.

พระยาภักดี. อือ! ก็จินกิมจินเง็กเล่า ?

นายล้า. ดิตตะวางอยู่ที่พิษณุโลก.

พระยาภักดี. อ้อ!

นายล้า. แหม! วันนี้อันจริง ทำให้ระหายน้ำพิลึก.

พระยาภักดี. (เรียก.) อ้ายคำ! ไปหาโซตามาถ้วยเถอะ.

นายล้า. โซดาเปล่าหรือครับ ?

พระยาภักดี. จะเอาคริมโซดาก็ได้ หรือน้ำแดง.

นายล้า. น้ำเหลือง ๆ ไม่มีหรือครับ มันค่อยขึ้นอกขึ้นใจหน่อยหนึ่ง ?

พระยาภักดี. ไม่มี ถึงจะมีฉันก็ไม่เห็นควรจะกินเวลาร้อน ๆ ยังงี้. (อ้ายคำยกโซดาเข้ามาทางขวา วางโซดาบนโต๊ะแล้วกลับออกไป นายล้ายกโซดาขึ้นดื่ม ทำหน้าเหยแล้ววาง.)

นายล้า. ที่พิษณุโลกก็พอหาอะไรดื่มได้พอใช้เที่ยวครับ.

พระยาภักดี. (แลดูหน้านายล้า.) ฉันเชื่อ, เชื่อทีเดียว เออ! นี่เนะ ฉันขอถามอะไรสักหน่อยเถอะ แกมาหาฉันวันนี้จะมีธุระอะไร อย่าเกรงใจเลย เสียแรงเป็นเกลอกันมาแต่เก่าแต่เก่า.

นายล้า. ผมมาก็ตั้งใจมาเยี่ยมเจ้าคุณ นั่นแหละอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งผมนึกว่าถ้ามีโอกาส จะได้พบแม่ล่อบ้าง.

พระยาภักดี. (หน้าตึง.) อ้อ!

นายล้า. เขาว่าเป็นสาวใหญ่แล้วไม่ใช่หรือครับ ?

พระยาภักดี. ก็สาวอายุ ๑๗ แล้ว.

นายล้า. อ้อ! ถูกครับ แล้วเขาเหมือนแม่เขาไม่ใช่หรือครับ ?

พระยาภักดี. ก็เหมือน.

นายล้า. ผมจะพบสักที่ได้ไหมครับ ?

พระยาภักดี. ฉันบอกไม่ได้ว่าเมื่อไหร่จะมีโอกาสที่จะพบแม่ล่อ.

นายล้า. นัยว่านะ เจ้าคุณไม่เต็มใจให้ผมพบยังงั้นหรือ ?

พระยาภักดี. ถ้าจะให้ฉันตอบตามใจจริงก็ต้องตอบว่า ถ้าไม่พบได้ดีกว่า.

นายล้า. (ออกโกรธ.) ทำไม ?

พระยาภักดี. จะให้ฉันต้องอธิบายไปทำไม แกควรจะเข้าใจตัวเองดีเทียว.

นายล้า. เข้าใจยังงั้น ?

พระยาภักดี. จะให้ฉันพูดตามตรงอีกหรือ ?

นายล้า. เชิญ.

พระยาภักดี. ถ้าอย่างนั้นก็เอาซิ ที่ฉันไม่เต็มใจให้แกพบกับแม่ออก็เพราะแม่ออเป็นผู้ที่ได้รับ
ความอบรมอันดี สมควรแก่ผู้มีตระกูล, ควรหรือที่หล่อนจะคบค้าสมาคมกับคน...
เอ้อ...

นายล้า. คนซี้ดๆที่ตะรางอย่างผม ยังงั้นหรือ ?

พระยาภักดี. ฉันเสียใจ ที่แกมาบังคับให้ฉันต้องพูดให้ระคายหูแก่เช่นนั้น.

นายล้า. ทำไมในโลกนี้มีผมคนเดียวหรือ ที่เคยติดคุก, คนอื่นที่เคยติดคุกแล้วมาเที่ยวลอยหน้า
สมาคมอยู่ในหมู่ผู้ลากมาดี มีถมไปไม่ใช่หรือ ?

พระยาภักดี. ทางที่จะต้องรับพระราชอาญามีหลายทาง บางคนก็พลาดอย่างโน้น
บางคนก็พลาดอย่างนี้, ความผิดที่คนกระทำก็มีหลายชั้น.

นายล้า. ยังงั้นซิ ถึงการฉ้อโกงก็มีหลายชนิดหลายชั้นเหมือนกัน
ถ้าไม่ยังงั้นคุณเองจะได้มาลอยหน้าเป็นพระยาอยู่หรือ ?

พระยาภักดี. ที่แกพูดเช่นนั้น ถ้าเป็นคนอื่นเขาคงหาว่าแกหมิ่นประมาทเขา แต่ฉันนะเป็นคนที่มีจรรยา
มาช้านานแล้ว เพราะฉะนั้นพอจะให้ภัยได้.

นายล้า. ขอบพระเดชพระคุณ ผมเข้าใจดีแล้ว ถ้าฉ้อโกงเล็กน้อยจึงจะมีโทษ
โกงให้เป็นการใหญ่ไม่เป็นไร.

พระยาภักดี. แกยังเข้าใจผิดอยู่มาก การที่คนได้รับพระราชอาญาคราวหนึ่งแล้ว ไม่ใช่ใคร ๆ
เขาจะพากันคอยตัดรอนไม่ให้มีการผกผันได้อีก ไม่ใช่เช่นนั้น ถ้าใครสำแดงให้
ปรากฏว่า รู้สึกเข็ดหลาบเกรงพระราชอาญา ละความประพฤติชั่ว ประพฤติ
ทางที่ดีแล้ว ก็คงจะต้องมีผู้รู้สึกสงสารสักคราวหนึ่ง.

นายล้า. เจ้าคุณจะพูดอย่างไรก็พูดได้ เจ้าคุณไม่เคยติดคุกจะมารู้ยังงี้ได้ ว่าอายคนทีติดคุก
ออกมาแล้วนะ มันจะได้รับความลำบากยังงี้.

พระยาภักดี. ฉันขอถามหน่อยเถอะ ว่าตั้งแต่แกพ้นโทษมาแล้วแกได้พยายามที่จะสำแดงให้ปรากฏ
อย่างไรบ้าง ว่าแกจะตั้งใจจะประพฤติแต่ในทางที่ดีที่ควร ?

นายล้า. ผมจะพยายามหรือมีพยายามก็ไม่มีใครปรารภนาอิน.

พระยาภักดี. อ้อ เพราะฉะนั้น แกก็เลยปล่อยตัวไปตามใจของแกยังงั้นซิ.

นายล้า. (หัวเราะ.) เจ้าคุณต้องเข้าใจว่าผมก็รักชีวิตของผมเหมือนกัน ที่จะให้ผมอดตายนั้น
เหลือเกินนัก ผมหาได้ทางไหนผมก็เอาทางนั้น.

พระยาภักดี. ฮือ! แกอยากพบแม่ออทำไม ?

นายล้า. ผมไม่ได้เห็นหล่อน ตั้งแต่หล่อนอายุได้ ๒ ปีเศษเท่านั้น ผมก็อยากจะดูว่าเดี๋ยวนี้
หล่อนจะเป็นยังงี้.

พระยาภักดี. อ้อ ? นั่นแน่รูปแม่ออ ฉายเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง (ลูกไปหยิบรูปมาส่งให้นายล้า.)
ดูรูปนี้ก็เท่ากับดูตัวเหมือนกัน.

นายล้า. (รับรูปไปดูแล้วพูด.) ฮือ! เหมือนแม่จริงขอรับ ผมได้ทราบข่าวว่าจะแต่งงาน
กับนายทองคำลูกเจ้าคุณรณชิตไม่ใช่หรือครับ ?

พระยาภักดี. ยังงั้น.

นายล้า. จะแต่งงานเมื่อไรครับ ?

พระยาภักดี. ยังไม่แน่ เห็นจะในเร็ว ๆ นี้.

นายล้า. ถ้ากำหนดวันแน่เมื่อไหร่ ได้ทำโปรดบอกให้ผมทราบด้วยนะครับ.

พระยาภักดี. จำเป็นหรือ ?

นายล้า. ผมจะได้มาช่วยงาน.

พระยาภักดี. อะไรแกจะมาด้วยหรือ ตริตรองเสียให้ตลอดหน่อยเถอะ.

นายล้า. ผมเห็นควรตัวผมจะมารดน้ำด้วยนะครับ.

พระยาภักดี. นี่แกเอาอะไรมานึก!

นายล้า. เอ๊ะ! เจ้าคุณนี่ชอบกลจริง ๆ ก็แม่ออนะลูกผมแท้ ๆ ไม่ใช่หรือ ?

พระยาภักดี. อ้อ ? นี่แกเพิ่งรู้สึกตัวแหละหรือว่าแม่ออเป็นลูกแก ที่จริงฉันเองก็เกือบจะลืมเสียแล้ว
ว่าแกนะเป็นพ่อแม่ออ.

นายล้า. จริง, ผมมีความผิดที่ทิ้งแม่ออไปเสียนาน นี่แม่ออคงไม่รู้เลยละซิว่าผมเป็นพ่อ
เห็นจะนึกว่าเจ้าคุณเป็นพ่อกระมัง.

พระยาภักดี. เขารู้ว่าฉันเป็นแต่พ่อเลี้ยงเขา ฉันบอกเขาว่าพ่อเขาตายเสียตั้งแต่เขายังเล็ก ๆ
เขาก็เลยนับถือฉันเป็นพ่อ.

นายล้า. ก็แม่เขาไม่บอกไม่เล่าอะไรให้ลูกเขารู้มั่งเลยหรือ ?

พระยาภักดี. เขาไม่ได้บอก.

นายล้า. ทำไม ?

พระยาภักดี. แกไม่ควรจะต้องถามเลย แกรู้อยู่ดีแล้วว่า ตั้งแต่แรกได้แม่มาแล้ว แกไม่ได้ทำให้เขา
เป็นที่พอใจเลยสักขณะจิตเดียว.

นายล้า. จริงซิ! นี่เจ้าคุณคงนึกละซิว่า ถ้าแม่वलนะได้กะเจ้าคุณเสียจะดีกว่า.

พระยาภักดี. ก็หรือมันไม่จริงเช่นนั้นละ แม่वलเลือกผัวผิดแท้ที่เดียว เมื่อจะตายหล่อนก็รู้สึก
จึงได้มอบแม่ออไว้ให้เป็นลูกฉัน ขอให้ฉันเลี้ยงดูให้เสมอลูกในไส้ฉันเอง ฉันก็ได้
ตั้งใจทะนุถนอมแม่ออเหมือนลูกในอกฉัน ฉันได้กระทำหน้าที่พ่อตลอดมา
ด้วยความเต็มใจจริง ๆ, แม่ออเองคงจะเป็นพยานว่าฉันไม่ได้กระทำให้เสียจาก
ที่ฉันให้ไว้แก่แม่वलเลย.

นายล่า. จริง ผมจะได้ประพาศไม่ดี บกพร่องในหน้าที่บิดามาก, แต่ต่อไปผมจะตั้งใจประพาศให้สมควร.

พระยาภักดี. ดูเกินเวลาเสียแล้ว แม่ล้อก็จะมีเหย้ามีเรือนอยู่แล้ว.

นายล่า. ผมไม่เห็นจะเกินเวลาไปเลย.

พระยาภักดี. แกคิดจะทำอะไร ?

นายล่า. ผมคิดว่า เป็นหน้าที่ที่จะต้องมาอยู่ใกล้ชิดลูกสาวผม เพื่อจะได้ช่วยเหลือเจือจานในธุระต่าง ๆ ตามเวลาอันสมควร.

พระยาภักดี. ฉันบอกแล้วว่า เขาจะมีเหย้ามีเรือนอยู่แล้ว.

นายล่า. ทราบแล้ว, เมื่อยังอยู่ในบ้านเจ้าคุณผมก็วางใจได้ นี่จะแยกไปมีเหย้ามีเรือนของตัวเองแล้ว ผมจะต้องเข้ามาอยู่กับเขาเพื่อจะได้เป็นกำลังแก่เขาบ้าง.

พระยาภักดี. เอ๊ะ! แกนี่จะเป็นบ้าเสียแล้วกระมัง ?

นายล่า. ทำไม ?

พระยาภักดี. แกจะคิดไปอยู่กับลูกสาวยังงั้นยังงี้ได้.

นายล่า. ทำไมครับ ก็ผู้ที่จะมาเป็นลูกเขยผมนะ เขาก็ต้องมีพ่อกอยู่ไม่ใช่หรือ เขาจะเลี้ยงผมไว้อีกสักคนไม่ได้เที่ยวหรือ ?

พระยาภักดี. แกจะไปเป็นเจ้าบุญนายคุณอะไรเขา เขาจะได้เลี้ยงแก ?

นายล่า. ผมเป็นพ่อแม่ล้อ ดูก็นับบุญคุณพ่อกแล้ว.

พระยาภักดี. เอ๊ะ! นี่แกจะขยายขึ้นว่า แกเป็นพ่อแม่ล้ออย่างงั้นหรือ ?

นายล่า. ก็ยังงั้นซิขอรับ.

พระยาภักดี. พุทโธ! นี่แกนะไม่มีความเมตตา ลูกแกบ้างเลยเที่ยวหรือ ถึงได้คิดร้ายแก่เขาได้ยังงั้น ?

นายล่า. คิดร้ายยังงั้น ?

พระยาภักดี. นายทองคำเขาจะมาแต่งงานกับลูกสาวคนเช่นแกได้อยู่หรือ ?

นายล่า. ถ้าเขารักแม่ล้อจริงละก็ ถึงผมจะเป็นคนเลวกว่าที่ผมเป็นอยู่ที่นี่ เขาคงไม่รังเกียจ.

พระยาภักดี. ถึงนายทองคำจะไม่รังเกียจ คนอื่น ๆ ก็คงต้องรังเกียจ ใครเขาจะมาคบค้าสมาคมได้อีกต่อไป ไปข้างไหนเขาก็จะแลดูพุดชุบซิบกัน ถ้าใครเขาเลี้ยงได้เขาก็เลี้ยงแกจะมาทำให้แม่ล้อเป็นหมาหัวเน่าหรือ ?

นายล่า. เจ้าคุณ! ผมจะต้องพุดตามตรง ผมนะมันหมดทางหากินแล้ว ไม่แลเห็นทางอื่น นอกจากที่จะอาศัยลูกสาวให้เขาเลี้ยง.

พระยาภักดี. อ้อ! นี่นะ แกต้องการเงินยังงั้นหรือ ?

นายล่า. ก็แน่ละ ไม่มีเงินก็อดตายเท่านั้นเอง.

พระยาภักดี. ก็จะต้องพุดกันเสียตรง ๆ เท่านั้นก็จะแล้วกัน เอาเถอะฉันให้แกเดี๋ยวนี้นี้ก็ได้เท่าไรถึงจะพอ เอาไปสิบซังก่อนพอไหม ?

นายล่า. ไม่รับประทาน.

พระยาภักดี. ยี่สิบซัง!

นายล่า. ไม่รับประทาน.

พระยาภักดี. ห้าสิบซัง!

นายล่า. พุทโธ! เจ้าคุณ! แต่ที่ผมจิบหายไปในเรื่องคำผิ่นนั้นก็เกือบร้อยซังเข้าไปแล้ว.

พระยาภักดี. เอา! ร้อยซังก็เอา!

นายล่า. ผมไม่อยากจะให้เจ้าคุณจิบหายหรอก.

พระยาภักดี. ซ่างฉันเถอะ ขอแต่ให้แกรับเงินร้อยซังแล้วก็ไปเสียให้พ้นเถอะ.

นายล่า. ถ้าหมดผมจะไปเอาที่ไหนอีกล่ะ ? ผมไม่โง่งนะเจ้าคุณ ถ้าให้ผมไปอยู่เสียกับลูกสาวผมเงินก็จะไม่เสียมาก.

พระยาภักดี. เงินนะฉันไม่เสียตายหรอก ฉันเสียตายชื่อและเสียตายความสุขของแม่ล้อมากกว่า.

นายล่า. คุณจะให้ผมขายลูกผมยังงั้นหรือ ?

พระยาภักดี. จะเรียกว่าอะไรก็ตามใจเถอะ แต่ที่จริงฉันตั้งใจซื้อความสุขให้แกแม่ล้อเท่านั้น.

นายล่า. ที่คุณจะมาพุดพอกกับลูกเสียเช่นนี้นะ คุณเห็นสมควรแล้วหรือ ?

พระยาภักดี. ฉันเห็นสมควรแล้ว ฉันจึงได้ประสงค์ที่จะทำ แม่ล้อนะดีเกินที่จะเป็นลูกคนเช่นแกยังงี้! จะต้องการเงินเท่าไร วาม! (ลูกขึ้นยืนจ้องนายล่า.)

นายล่า. ผมไม่ต้องการเงินของคุณ ผมจะพบกับลูกผม.

พระยาภักดี. ฉันไม่ยอมให้แกพบ จะเอาเงินเท่าไรจะให้.

นายล่า. ผมไม่เอาเงินของคุณ.

พระยาภักดี. ถ้ายังงั้นก็ไปให้พ้นบ้านฉัน, ไป!

นายล่า. ผมไม่ไป, จะทำไมผม ?

พระยาภักดี. นี่แน่, แกอย่ามาทำอวดดีกับฉัน ไป!

นายล่า. ผมไม่ไป (นั่งไขว่ห้างกระดิกขาเฉย.)

พระยาภักดี. อย่าทำให้เกิดเคืองมากขึ้นหน่อยเลย ประเดี๋ยวฉันจะเหนียวใจไว้ไม่อยู่.

นายล่า. คุณจะทำไมผม ?

พระยาภักดี. ฉันไม่อยากจะทำอะไรแก แต่ถ้าแกไม่ไปละก็...

นายล่า. จะทำไมผม แหม! ทำเก่งจริงนะ เจ้าคุณนะแกแล้วนะครับ จะประพาศเป็นเด็กไปได้.

พระยาภักดี. จริง, ฉันแกจริง แต่ขอให้เข้าใจว่าแกสู้ฉันไม่ได้นะ ฉันได้เปรียบเกมมาก กำลังฉันยังมีพอดัว กำลังแกนะมันอ่อนเสียแล้ว ฤทธิ์เหล้ามันเข้าไปฆ่ากำลังแกเสียหมดแล้ว.

นายล้า. (หัวเราะเยาะ.) ฮะ ๆ ! ช่างพูดจริง ยังไม่เบาบางลงกว่าเมื่อหนุ่ม ๆ เลย.

พระยาภักดี. (โกรธ.) ยังไง จะเอาเงินหรือจะเอาแล้มา ?

นายล้า. ผมไม่เอาทั้งสองอย่าง.

พระยาภักดี. ถ้าอย่างนั้นก็ได้อ.

นายล้า. คุณพูดซ้ำซากผมเบื่อเต็มทีแล้ว.

พระยาภักดี. ก็ถ้าเมื่อพูดกันดี ๆ ไม่ชอบ ก็ต้องพูดกันอย่างเดียวรจน! (ไปหยิบแล้มาที่แขวนไว้ที่ผนังลงมา.) เอาเถอะ! เป็นไรก็เป็นไป จะต้องเล่นงานเสียให้หายไปทั้งตัวละ. (เง้อแล้มาจะตีนายล้า.)

นายล้า. (ตกใจลุกขึ้นยืน.) อ๊ะ! อ๊ะ! เจ้าคุณ!

(ยกแขนขึ้นป้อง.)

(อ้ายคำเข้ามาทางขวา พระยาภักดีหย่อนมือลง.)

อ้ายคำ. ใต้เท้าขอรับ คุณล่อขึ้นกระไดมานี้แล้ว. (ออกไปตามทางเดิม.)

(พระยาภักดีรีบเอาแล้มาไปแขวนไว้ตามที่เดิม.)

นายล้า. (หัวเราะ.) ฮะ ๆ ! เคาระห์ดีจริง ตกกรชิ

(แม่ล่อเข้ามาทางขวา แม่ล่ออายุประมาณ ๑๗ ปี แต่งกายอย่างไปเที่ยวนอกบ้าน ฟังกลับมา.)

แม่ล่อ. แหม! คุณพ่อ อะไรวุ่นนี้กลับมาบ้านวันจริง ฉันหมายจะกลับมาให้ทันคุณพ่อกลับทีเดียว.

พระยาภักดี. (ยิ้ม.) พ่อได้เลิกงานเร็วหน่อยก็รีบกลับมา.

แม่ล่อ. (มองดูนายล้า แล้วหันไปพูดกับพระยาภักดี.) นั่นใครคะ ?

พระยาภักดี. คนเขามาหาพ่อ.

นายล้า. ฉันเป็นเกลอเก่าของเจ้าคุณ ท่านนับถือฉันเหมือนน้องยังงัยขอรับ ?

(พระยาภักดีพยักหน้า.)

แม่ล่อ. อ้อ! (ลงนั่งไหว้.) ถ้าอย่างนั้นดิฉันก็ต้องนับถือคุณเหมือนอาดิฉันเหมือนกัน ทำไมดิฉันยังไม่รู้จักคุณอาเลย.

นายล้า. ฉันอยู่หัวเมือง ฟังเข้ามา แต่ฉันเคยเห็นหล่อนแล้ว.

แม่ล่อ. เมื่อไหร่คะ ? ทำไมดิฉันจำไม่ได้ ดิฉันเป็นคนที่นี่จำคนแน่นัก.

นายล้า. (ยิ้ม.) หล่อนเห็นจะจำฉันไม่ได้เลย เมื่อฉันได้เห็นหล่อนครั้งก่อนนี้นะ อายุหล่อนได้สองปีเท่านั้น.

แม่ล่อ. แหม! ถ้าอย่างนั้น คุณคงรู้จักคุณแม่ดิฉันละซิคะ.

นายล้า. (เลดูตาพระยาภักดีแล้วจึงพูด เสียงออกเครือ ๆ.) ฉันรู้จักคุณแม่หล่อนดี.

แม่ล่อ. ถ้าอย่างนั้นดิฉันก็ยิ่งดีใจมากขึ้นที่ได้พบคุณ ก็คุณพ่อดิฉันที่ตายละคะ รู้จักไหม ? (นายล้าพยักหน้า.) ถ้าอย่างนั้นคุณก็ดีกว่าดิฉัน ดิฉันไม่รู้จักเลย, เคยเห็นแต่รูปที่ในห้องคุณแม่ รูปร่างสูง ๆ หน้าอกกว้าง ดิฉันช่างชอบหน้าเสียจริง ๆ หน้าตาเป็นคนซื่อ ใจคอกว้างขวาง, ถ้าใครบอกดิฉันว่าเป็นคนไม่ดี ดิฉันไม่ยอมเชื่อเป็นอันขาดเทียว แต่ท่านก็เป็นคนดีจริง ๆ อย่างที่ดิฉันนึกเอาเอาใจ คุณพ่อนี้ก็ได้บอกดิฉันว่าฉันจริงไหมคะคุณพ่อ ? (พระยาภักดีพยักหน้า.)

นายล้า. ถ้าใครบอกหล่อนว่า พ่อหล่อนที่ตายนั้นเป็นคนไม่ดีละก็หล่อนเป็นไม่ยอมเชื่อเลยเทียวหรือ ?

แม่ล่อ. ดิฉันจะเชื่อยังงัย ดูในรูปก็เห็นว่าเป็นคนดี. เออ! นี่คุณพ่อบอกแล้วหรือยังเรื่องดิฉันจะแต่งงาน ?

นายล้า. บอกแล้ว, ฉันยินดีด้วย.

แม่ล่อ. คุณอาต้องมารดน้ำดิฉันนะคะ.

นายล้า. ฉัน - เอ้อ - ฉันจะต้องรีบกลับไปหัวเมือง.

แม่ล่อ. โธ่! จะอยู่รดน้ำดิฉันหน่อยไม่ได้เทียวหรือคะ ?

นายล้า. ฉันจะขอตริตรองดูก่อน แต่อย่างงัย ๆ ก็ดี ถึงฉันจะอยู่รดน้ำหล่อนไม่ได้ ฉันก็คงตั้งใจอวยพรให้หล่อนมีความสุข.

แม่ล่อ. (ไหว้.) ดิฉันรับพรล่วงหน้าไว้ก่อน. คุณพ่อคะ ช่วยพูดจาชวนคุณอาให้อยู่รดน้ำดิฉันหน่อยนะคะ ดิฉันจะเข้าไปในเรือนเสียทีละ คุณพ่อกับคุณอาคงอยากคุยกันอย่างผู้ชาย ๆ สนุกกว่า. (ออกไปทางประตูซ้าย.)

(นั่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วพูด เสียงออกเครือ ๆ.)

นายล้า. เจ้าคุณขอรับ ใต้เท้าพูดถูก, เด็กคนนี่ดีเกินที่จะเป็นลูกผม ผมมันเลวทรามเกินที่จะเป็นพ่อเขา ผมพึ่งรู้สึกความจริงเดี๋ยวนี้เอง.

พระยาภักดี. (ตบ่านายล้า.) พ่อล้า!

นายล้า. หล่อนได้เขียนรูปพ่อของหล่อนขึ้นไว้ในใจเป็นคนดีไม่มีที่ติ ผมไม่ต้องการจะลบรูปนั้นเสียเลย. (ถอดแหวนวงหนึ่งจากนิ้ว.) นี่แนะครับ แหวนนี้เป็นของแม่นวลผมได้ติดไปด้วยสิ่งเดียวเท่านั้นแหละ เจ้าคุณได้โปรดเมตตาผมสักที พอถึงวันแต่งงานแม่ล่อ เจ้าคุณได้โปรดให้แหวนนี้แก่เขา บอกว่าเป็นของขวัญให้หัวของผม ส่งมาแทนตัว. (รับแหวน.) ได้ซิเพื่อนเอ๋ย ฉันจะจัดการตามแกสั่งอย่าวิตกเลย.

พระยาภักดี. แล้วผมขออะไรอีกอย่าง.

นายล้า. อะไร ? ว่ามาเถอะ ฉันไม่ขัดเลย.

พระยาภักดี. อย่าได้บอกความจริงแก่แม่ล่อเลย ให้เขาคงนับถือรูปผมอันแก่นั่น ว่าเป็นพ่อเขาและให้นับถือตัวผมเป็นเหมือนอา.

พระยาภักดี. เอาเถอะ, ฉันจะทำตามแก่ประสงค์.
 นายล้า. ผมลาที่ พรุ่งนี้เช้าผมจะกลับไปพิษณุโลก.
 พระยาภักดี. เอาเงินไปใช้มั่งซิ. (ไปไขกุญแจ เปิดลิ้นชักโต๊ะหยิบธนบัตรออกมาใบหนึ่ง.)
 เอ้า! นี่เนะ มีสักสามสี่ร้อยบาทได้อยู่ เอาไปใช้ก่อนเถอะ ต้องการอีกถึงค่อยบอกมา
 ให้ฉันทราบ.
 นายล้า. (เสียงเครือ.) เจ้าคุณ! ผม...ผม... (เช็ดน้ำตา.)
 พระยาภักดี. อ้าย! ไม่รับไม่ได้ ไม่รับโกรธกันเทียว. (ยัดเยียดธนบัตรให้นายล้า.)
 นายล้า. (รับธนบัตร.) ผมจะไม่ลืมพระเดชพระคุณได้เท่าจนตายทีเดียว ขอให้เชื่อผมเถอะ.
 พระยาภักดี. อย่าพูดให้มากนักเลย เงินใส่กระเป๋าสีเยอะ แล้วก็คิดอ่านหาทางทำมาหากิน
 ต่อไปนะ.
 นายล้า. ขอรับ ผมจะตั้งใจทำมาหากินในทางอันชอบธรรมจริง ๆ ที่เดียว ถ้าผมจะคิดโยกโย้
 ไปอย่างใดอย่างหนึ่งอีก ขอย่าให้ผมแล้วอาญาจักรเลย.
 พระยาภักดี. เอา ๆ ตั้งใจไว้ให้ดีเถอะ นึกถึงแม่ล่ออบ้างนะ.
 นายล้า. ผมจะลืมหล่อนไม่ได้เลย จะเห็นหน้าหล่อนติดตาไปจนวันตายทีเดียว. ผมลาที่
 ผมไม่จำเป็นที่จะต้องฝากแม่ล่ออแก่เจ้าคุณ เพราะเจ้าคุณได้เป็นพ่อหล่อนดียิ่งไปกว่าผม
 ร้อยเท่าพันทวี (เช็ดน้ำตา.)
 พระยาภักดี. เอาเถอะ อย่าวิตกเลย แม่ล่ออจะฉันคงจะรักถนอมเหมือนอย่างเดิม.
 นายล้า. ผมเชื่อ, เชื่อแน่นอน!
 (ยกมือขึ้นไหว้.) ผมลาเจ้าคุณที.
 (พระยาภักดีเข้าไปจับมือนายล้า ต่างคนต่างแลดูตากันอยู่ครู่หนึ่ง แล้วพระยาภักดี
 นึกอะไรขึ้นมามากออกไปที่โต๊ะเขียนหนังสือ หยิบรูปแม่ล่ออทั้งกรอบด้วยส่งให้นายล้า นายล้ารับรูป
 ไปดูอยู่ครู่หนึ่ง ไหว้พระยาภักดีอีกแล้วก็รีบเดินออกไปทางประตูขวา พระยาภักดียืนมองไปทางประตู
 ครู่หนึ่งแล้วก็เดินออกไปที่หน้าต่างทางด้านหลัง ยืนพิงกรอบหน้าต่าง ตามองออกไปนอกหน้าต่าง
 นิ่งอยู่จนปิดม่าน.)

อาชีพน่ารู้

นักออกแบบฉากละคร (Stage Designer)

มีหน้าที่ออกแบบและจัดฉากในละคร ซึ่งก่อนการออกแบบฉากนั้น ผู้ออกแบบต้องศึกษาบทละคร
 เครื่องแต่งกายของนักแสดง และข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับละคร จึงจะสามารถออกแบบได้สมบูรณ์ ดังนั้น
 ผู้ประกอบอาชีพนี้จึงต้องมีความสนใจศิลปะการละคร มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และความรู้
 ทางเทคโนโลยี เพราะอาจต้องใช้ภาพกราฟิก หรือการออกแบบสามมิติเข้ามาช่วยให้ฉากสมบูรณ์ขึ้น

พนักงานบัญชี (Accountant)

มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับการเงินในองค์กรหรือหน่วยงาน เช่น ทำบัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย
 ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารทางการเงิน คำนวณและจ่ายเงินค่าจ้าง ทำรายงานแสดงฐานะทางการเงิน
 จัดทำรายงานภาษีเงินได้เพื่อนำเสนอกกรมสรรพากร เนื่องจากผู้ประกอบอาชีพนี้ต้องดูแลรับผิดชอบการเงิน
 เป็นหลัก ดังนั้น ต้องมีความรู้เรื่องระบบภาษี มีความซื่อสัตย์ และมีความรอบคอบ นอกจากนี้
 ยังต้องมีความรู้ทางคอมพิวเตอร์โปรแกรมที่เกี่ยวกับการคำนวณได้คล่องแคล่ว จึงจะมีประโยชน์ต่อการทำงาน

ปลอดภัยไว้ก่อน

ฝัน

ฝันเป็นสารเสพติดติดจากยางของเปลือกผลฝิ่นดิบ มีลักษณะเป็นยางเหนียวสีน้ำตาลไหม้
 เมื่อเคี้ยวจนสุกจะมีสีดำ รสขม ออกฤทธิ์กดระบบประสาท ผู้เสพจะเหม่อลอย ง่วง ซึม ความคิดเชื่องช้า
 ซึ่พจรเต้นช้า พูดจาจวนจวน ไม่รู้สึกอยากรับประทานอาหาร และไม่สนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว นักเรียน
 จึงต้องหลีกเลี่ยงที่จะทดลอง และรู้จักปฏิเสธเมื่อถูกผู้อื่นชักชวน เพราะนอกจากจะมีอันตรายต่อ
 ร่างกายแล้ว ยังได้รับโทษทางกฎหมาย คือ จำคุก ๖ เดือน - ๑๐ ปี ปรับ ๕,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาทด้วย